

Svobodníci a jejich právní a společenské postavení

Již ve 14. století se mluví o společensky definované třídě heredes (dědicích v původním významu slova), kteréžto pojmenování v 15. století převládá v český tvar dědiník a koexistuje jako synonymum s nejběžnějším označením svobodník, německy Freysassen, Erbsäßen (Sassen = starý výraz pro usedlého) či Freyleute, latinsky libertini či sculteti. V 17. století lze již pojmenování svobodník považovat za ustálené a to v závislosti na momentálním uspořádání moci ve formě královský svobodník, nebo c. a k. svobodník. Svobodný statek v držení svobodníka je pak nazýván svobodstvím.

Hlavním znakem a právem svobodnické třídy v Čechách a na Moravě od nejstarších dob existence je jejich osobní a majetková svoboda a s tím spojené právo zápisu do zemských desk. Na nikom jiném, než na panovníkovi jakožto zemském vládcí (jako i šlechta a poddaní) nezávisí, pokud se sami svobody z nějakého důvodu, dobrovolně či pod nátlakem, nevzdají.

Pro definování svobodnického postavení ve společnosti je samozřejmě klíčové jeho právní zakotvení. V historických pramenech nenacházíme žádné zprávy o tom, že by svobodníci požívali privilegia samostatného stavu, ba naopak je toto později dementováno, ale i přesto jsou mnohde zmiňováni jako samostatná třída obyvatelstva, pro kterou je signifikantní právě vazba ke svobodnému, zadeskovanému majetku, jež byla, spolu s privilegii a povinnostmi ze zvykového práva vycházejícími, nejednou právně potvrzena. Z toho logicky také vyplývá deklarovaná a dodržovaná příslušnost svobodníků přímo pod zemské úřady a soudy.

Původně se jedná o skoro výhradně osobně svobodnou vrstvu, která ale růzností vývoje a rozšiřováním své základny o variace na svobodnictví mnohde osobní svobodu neudrží a její příslušníci se stávají osobně poddanými se svobodným majetkovým držením (propadají v prikázanost – uvázání konkrétní službou či platem k vrchnosti). Tento „polosvobodný“ stav je v průběhu dějin vinou vysoké poptávky po svobodném majetku a nízké ochrany svobodníků králem a úřady více či méně neudržitelným a takový svobodník se o to snáze propadá rovnou v područí (slibem človehčenství v poddanství). V obou případech jde však v podstatě jen o předstupeň postupného včlenění konkrétního svobodství do panství vrchnosti.

Vedle základního původu svobodníků z řad zchudlých vladýků je znám už v době předhusitské další způsob získání svobody, a to propuštění ze závazku poddanského panovníkem, výjimečně i šlechtou (tzv. výhost). K tomu docházelo buď za služby a zásluhy, nebo peněžním vykoupením, v rozsahu buď pouze pro konkrétního jedince, nebo výjimečně i dědičně pro celé jeho potomstvo. Později se tento způsob nabytí rozměňoval a modifikoval co do definice takto získané svobody, takže i odsud pramení držitelé svobodných statků (co do jejich správy majetku spadajících pod zemské úřady), kteří jsou svou osobou poddaní své vrchnosti a jejím úřadům.

Nátlak vedený vůči svobodníkům a jejich právům postupně v průběhu 16. a 17. století kulminuje. Šlechta a města mají eminentní zájem o jejich majetek, který je jako svobodný snáze dostupný a získatelný, šlechta pak i o ně samotné coby poddané. Panovník ani zemské úřady je nechrání, protože sami jsou víceméně ve vleku šlechty. Tento stav se po pozdějším posílení pozic krále ve vlastní zemské správě sice změní, to už ale klesají počty svobodníků z tisíců k pár stovkám v celé zemi.

Se svobodnými statky je spojena odnepaměti celá řada práv a privilegií, které je přibližují, ba vyrovnávají s drobnou šlechtou. Zejména jde o již zmíněnou svobodu vlastnictví (právo zápisu do zemských desk), ale také o svobodu pohybu a náboženství, či právo mít vlastní poddané, které sice není nijak hojně využíváno, ale spolu s právem honby, čižby a rybolovu je ryze stavovské. Další práva jsou sice přiznávána i poddanému obyvatelstvu, ovšem výhradně se souhlasem a úředním povolením,

kdežto svobodníci jich mohou užívat zcela dle svého vlastního uvážení. Mezi ně patří pálení a prodávání uhlí, právo držet krčmy a vařit pivo, provozovat mlýny a jiná dominikální práva.

Ve své době byl i způsob oblékání striktně řízen pravidly příslušnosti k určité vrstvě obyvatelstva. Svobodníci tak dle historika Teplého nosili zpravidla vysoké boty, hůl (španihelku, kterou poddaný sedlák mít nesměl), vysokou čepici (vydrovku) a jezdili koňmo. Protože na čepici převládala červená barva lemování, a protože svobodníci vedli poměrně uzavřený, komunitní život, přezdívali jim na Táborsku na základě vnější spodoby „červení židi“. Kronikář Čeněk Habart ovšem toto vysvětlení rozporuje a uvádí, že základem pro přezdívku „červení židi“ bylo časté upadání svobodníků z důvodů trvale vysoké daňové zátěže v závislosti židovských lichvářů, kteří se často v jejich blízkosti v 17. a 18. století usazovali (tento stav byl nakonec zregulován nařízením nejvyššího zemského úřadu z roku 1771).

Základní povinností všech obyvatel země byla povinnost berňová, kterou zemský sněm příležitostně dle požadavků krále uvaloval a ze které se dokázala šlechta šikovně vyvázat. V nejstarších dochovaných záznamech z 16. století jsou svobodníci nezanedbatelným příjmem krále, aktivním u příležitosti válek s Osmanskou říší. Rozmanitost berní v průběhu času roste, vzniká i daň nepřímá (spotřební) a původní příležitostné vybírání se mění v pravidelné. Roste i potřeba sofistikovanější evidence majetků a z nich odevzdaných berní, díky čemuž máme dodnes dochovány některé soupisy svobodníků. Kompletně dochovaný registr z roku 1550 pak tvoří základ později vzniklých knih svobodnických. Bohužel zátěž plynoucí z přemíry zdanění, která občas převyšuje i zdanění stavů, je často pro svobodnickou třídu likvidační.

Další zemská povinnost, jež byla uvalena na všecken lid bez rozdílu, a ze které se opět privilegované vrstvy postupně vyvlékly, je povinnost robotní a vojenská. Z robotní připadala na svobodníky služba doprovázení a dopravování materiálu do válek a dodávání přípravek, a je poměrně signifikantním prvkem svobodnického zařazení ve společnosti. Vedle toho se svobodníci finančně i naturálně podílejí na vypravování králových armád, občas i poněkud neprozíravě na akcích vedených proti němu (stavovské povstání 1618-20).

Vedle svobodníků existují i další třídy selského lidu, které buď pocházejí ze svobodníků jejich konkrétní příkázanosti (upsání) vrchnosti, nebo z na svobodu účelově propuštěných poddaných. Tito níže rozebraní nápravníci, dvořáci aj. pak mají vykonávat dohodnuté služby a za to jim je nabídnuta určitá forma svobody. Postupem času se ve stínu některého ze zemských rozvratů dokáží někteří z nich jak vyvléknout ze služby, tak i získat svobodu úplnou (zápis do zemských desk).

Svobodníci po husitských válkách (15. – 16. stol.)

Všeobecný dopad husitských válek na populaci se nevyhnul ani svobodníkům. Z předhusitské doby se nedochovalo příliš mnoho záznamů, tím méně seznamů, ale panuje shoda, že počty svobodníků dosahovaly čísel, kterých už nikdy později (Palacký dokonce tvrdí, že 2/3 veškeré půdy drží zemani a svobodníci, ale to není zcela věrohodné). Na jejich lokální renesanci se měl podílet snad ještě Jiří z Poděbrad v časech tábořských nepokojů, ale ztráty na bojištích a trvalý nedostatek zemské ochrany, díky čemuž byli svobodníci mnohde snadnou kořistí šlechty a měst, pak výrazně decimují jejich počet.

Do čtrnáctého století lze vzhledem k pravděpodobnému původu svobodníků předpokládat jejich osobní svobodu, od 15. století ale dochází k nárůstu situací, kdy se ke svobodnému majetku dostává

osobně poddaný majitel (propuštěn od vrchnosti formou výhosti, svobodný statek koupil nebo podědil).

15. století přineslo utužování poddanství, připoutání osoby poddaného k vrchnosti a obecné zhoršování podmínek poddaných. Vyjma pánů, rytířů a měst se obecně mají všichni ostatní za poddané (Zřízení zemské - 1500). Král Vladislav II. (1471-1516) se stává bezmocným proti stavům, jež postupně ovládnou i zemské úřady a mají tak pod patronací i svobodníky. I když král vydává různá prohlášení s cílem zlepšit postavení poddaných, nikdo si z toho prakticky nic nedělá. Jen o něco málo úspěšněji končí i Ferdinand I. (1526–1564).

Když se šlechtě podařilo zcela ovládnout své poddané, začne všemožně omezovat i svobodníky s cílem zmocnit se jejich majetku i jich samotných. K tomu se vedle tržní cesty uchyluje i ke špinavým praktikám – intrikami a zpochybnění vlastnictví počínaje, podvody, násilnostmi a svévolným vězněním konče.

Svobodníci pod tímto tlakem, který byl tak silný, jak lukrativní byly jejich majetky, a tlakem vznikající nemožnosti uživit se a dostát závazkům se svobodstvím souvisejících, upadají často do přikázanosti či područí vrchnosti, přičemž vedle své robotní povinnosti ke králi propadnou v právní vázanost a robotní povinnost i k vrchnosti, čímž je pro ně tím spíše obtížné uhájit svůj svobodný majetek před silnějšími lokálními pány.

Viditelně se tenčící počet svobodníků v 16. století už nenechává v klidu Ferdinanda I. (1526–1564) ani Maxmiliána II. (1564–1576), kteří si byli vědomi finančního potenciálu z berní svobodníků, jež teď začínají povážlivě chybět, zvláště v kontextu doby a častých válek s Osmanskou říší, na které je berně vypisována v 16. a 17. století nejčastěji. Česká komora je nucena svobodníky lépe evidovat, což přináší dnes tolik cenné soupisy svobodníků a jejich majetku. V polovině 16. století pak přichází nařízení (1571), že jakýkoli prodej svobodného majetku musí být královskými úřady povolen, a vedle toho je vynuceno i podepsání reversu novým majitelem, který se jím zavazuje k řádnému plnění povinností svobodníka, bez budoucí snahy se z nich vymanit.

Ke konci 16. století se pro zvýšenou ochranu svobodníků začíná císař Rudolf II. (1576-1611) bohužel domnívat, že jsou vlastně v jeho držení jako jakýkoli jiní královští poddaní, a začíná s nimi tak i nakládat – prodávat je, zastavovat či darovat (konkrétní případy viz článek: Boje svobodníků s vrchností). Tento nesprávný a nezákonný postup si odůvodnil formální existencí pouze 3 svobodných stavů, do kterých svobodníci nepatří, i když nad nimi měl jen takovou moc, jako nad vším lidem, urozeným i neurozeným, tedy pouze v záležitostech veřejných. Tento krok by byl tedy adekvátní situaci, když by panovník někomu daroval českého zemana (nižší šlechtický titul), který se svobodou a privilegií od svobodníka v ničem nelišil. Svobodníkům se toto počínání pochopitelně nelíbilo. Rudolf nakonec vzal svůj krok zpět jen částečně a formálního potvrzení a zapovězení takového počínání se dočkali svobodníci až v roce 1612 od císaře Matyáše (1611–1619), tentokrát písemně, a to zanesením rovnou do zemských desk. Tím si svobodníci své postavení a svobodu udrželi, ačkoli ani později nebyli bráni z pohledu úřadů příliš odlišně od běžných královských poddaných.

Svobodníci během a po třicetileté válce (1618-1648)

Třicetiletá válka byla pro obyvatelstvo země likvidační, svobodníky nevyjímaje. Dlouholetým válčením (nejen) svobodní sedláci zchudli natolik, že někteří museli hledat ochranu u vrchností. Rozklad právního řádu, který dlouhý konflikt přinesl, způsobil, že vrchnosti také mohly bez faktického odporu zabírat svobodné statky od bezmocných držitelů. Leckteří svobodníci přišli o statek i za svou účast na českém stavovském povstání přímou konfiskací. Válečný úbytek obyvatelstva se svobodníkům pochopitelně také nevyhnul, vždyť celá česká populace klesla o třetinu.

Po třicetileté válce nastává řada změn. Král si své svobodníky znovu více hlídá, což je jak ku prospěchu, tak k nepospěchu. Výhodou je postupné převzetí kontroly nad zemí královskými úředníky a zamezení tak bezpráví a tlaku, kterého se šlechtici vůči svobodníkům dopouštěli, nevýhodou je omezování volnosti svobodníků těmito úředníky, kteří se opět snaží navodit falešný dojem poddanosti svobodníků králi potažmo jim samotným. Fiskální úřad se stává správcem svobodníků, ve věcech soudních jsou tlačeni spíše ke královskému komornímu soudu, který běžně řeší právní spory královských poddaných, a zemské desky jsou nahrazeny, na nějakou dobu dokonce detašovanými, svobodnickými knihami. Dlužno podotknout, že částečně na vině této i předešlých situací je i roztroušenost a neorganizovanost svobodníků jako takových, vždyť samosprávné jednotky a jejich představitelé (svobodničtí starší ve svobodnických čtvrtích) jsou otázkou právě až poloviny 17. století.

Ze 17. století se nám dochovaly i drobné prameny, které zachycují, že si i vrchnost a města na svobodníky opakovaně stěžují. Ti prý nechtějí poslouchat jejich nařízení, provokují se svou stavovskou předností (jež je mnohdy proti pobělohorské cizí šlechtě lokálně ukotvenější), ba že se vrchnostenským rozkazům vysmívají, je zlehčují a zesměšňují, protiví se místním autoritám a pobuřují proti nim i okolní lid (mnohdy už jen svou existencí) a nebrání se k prosazení svých práv použít i síly. Nic na tom nezmění ani fakt, že zásahy císařů 17. a 18. století dochází k úřední verifikaci predikátů, přičemž tento byrokratický a finančně náročný postup si nemohou častým štěpením svého dědičného majetku zchudlí svobodníci s predikátem dovolit, čímž ho formálně ztrácejí. I dále však zarputile trvají na svých starých výsadách a právech, a to i přes mnohou bídu, jež přináší život sám, na stav nehledě.

Vinou trvalého dělení svobodných statků (původně minimálně o rozloze 80-120 korců rolí při snaze spravedlivě zaopatřit potomstvo, klesá postupně i schopnost svobodníků se pouhým hospodařením vůbec uživit. Díky obecně vyšší vzdělanosti (posílání dětí do městských a klášterních škol) pak mohou hledat další formy obživy při řemeslech, kde však širšímu uplatnění brání uzavřenost kasty městských cechů. I tak ale řada svobodníků vykonává pro vesnici potřebná řemesla. Jsou mezi nimi kováři, mlynáři, ševci, tesaři, formani, uhlíři, šenkýři aj. Druhou, a neméně četnou možností je vojenská služba, kde díky vyšší vzdělanosti mohou svobodníci pomýšlet na poddůstojnickou kariéru, což dokládají i nalezené záznamy se zkomolenými jmény tradičních svobodnických rodů. Zřejmě je také využívání volnosti, kterou svobodnický status přináší, k rozvoji podnikatelské činnosti, i když se dá předpokládat, že nejsilnější motivací byla obyčejná nouze.

Do 19. století počet svobodníků v místech, kde se vůbec udrželi, roste, přičemž jejich baštou zůstávají jižní Čechy. Nárůst je způsoben i uvolňováním některých poddaných na svobodu, které bylo v polovině 17. století znovu aktivováno (majetek si však museli opatřit povětšinou sami). I nadále se ale udržuje jakási komunitní uzavřenost, která je podtržena častými manželskými svazky v rámci této třídy, realizovanými díky volnosti pohybu i na svou dobu na velkou vzdálenost.

I přes to všechno, co svobodníky za ta staletí potkalo, nikdy neztratili ráz a identitu a dokázali si své postavení uhájit ostatním stavům i době samotné navzdory. Teprve až občanská rovnost nastolená zrušením poddanství roku 1848 fakticky, a pozemková reforma z roku 1850 i formálně, setře rozdíl mezi nimi a selským lidem.

Knihy svobodnické (Libri libertinorum)

Knihy svobodnické byly založeny mezi léty 1614-1620, nejpravděpodobněji na základě instrukcí císaře Matyáše (1611–19) dne 13. 1. 1617 (Twrdy a Stocklöw uvádějí rok 1630 jako následek císařského patentu z roku 1629). Důvodem jsou trvale váznoucí berně, které se již nedaří řešit starým, neefektivním způsobem. Knihy začínají úplným soupisem svobodníků a jejich majetku z r.1550 včetně nedoplatků berní, které se však v budoucnu vinou rozkladu společnosti třicetiletou válkou nevymáhají. Držitelů a polodržitelů je v něm 475, osobně poddaných pak 59. Největší počty jsou v Bechyňském, Kouřimském, Čáslavském a Vltavském kraji. Vedle ze zemských desk přejetého způsobu zápisu trhových smluv, závětí a kvitancí obsahují knihy i mnoho vepsaných opisů starších dokumentů tak, jak byly předkládány jako doklad vlastnictví při jeho převodu. V raných dobách jsou často zápisy paralelní k zemským deskám, ale časem dochází k ustálení a zapisování svobodníků do těchto jejich speciálních knih. Oddělením od zemských desk se opět vytváří dojem poddanosti svobodníků králi, ale formálně se jedná stále o zemské desky a po vyřešení těchto rozepří jsou k nim (k zemskému soudu) z komorní prokuratury vráceny a od roku 1736 zůstávají jejich nedílnou součástí.

Stejně jako v Čechách, i na Moravě se svobodníci, zde nazývaní svobodní dvořáci, v prvních písemných pramenech objevují už jako slábnoucí skupina obyvatel, která se odkazuje svými právy na starou tradici, a povinností je vázaná pouze králi či knížeti a vojně. I zde nalézáme silný tlak okolního vrchnostenského zřízení na potlačení těchto reziduí minulosti, což se vinou špatného právního zakotvení svobodníků daří. Svobodní dvořáci tak propadají buď rovnou v poddanství, nebo do nějakého dále specifikovaného mezistupně se zachovanými vybranými právy a privilegii, podstatou však již většinou poddaného. Nutno podotknout, že v časech velkých válek (třicetiletá, turecké války) jsou základní povinnosti svobodníků, dodávání koně zbrojného s pacholkem zbrojným do vojenského tažení svého krále a placení všech vypsanych berní, často natolik zatěžující, že sami hledají pomoc u vrchnosti a té se dobrovolně zavazují. Nejvyšší zemské úřady pak tento stav podporují mylnou představou, že jsou svobodníci královští poddaní, a tak s nimi i příležitostně nakládají.

Svobodnická práva jsou obdobná těm českým - právo zápisu do zemských desk (na konci 18. století byly založeny knihy svobodnické - libri libertinorum, celkem 3 svazky), právo mít poddané, právo vařit a šenkovat pivo, víno či kořalku, právo honby, čižby a rybolovu, právo volného nakládání s majetkem, pohybu, mohli se volně stěhovat, ženit a dávat syny na studia a řemesla.

Nejčastěji se svobodní dvořáci, plně a dědičně svobodní, podléhající jen králi a zemskému právu se svobodnými statky zapsanými v zemských deskách, vyskytují na Bystřicku nad Perštýnem, Velkomeziříčsku, Třebíčsku a v Símři (kolektivizací zlikvidovaná obec u Přerova). Velice blízko těmto skutečným svobodníkům stáli púhončí (soudní sluhové) v kraji olomouckém a přerovském, ale ti neměli právo zápisu do zemských desk, takže se dají spíše považovat a privilegované poddané. Za svobodníky se pak také nepovažují dědiční a zákupní rychtáři (třebaže nerobotující), lovci ve Stříbrnicích pod Buchlovem, nápravníci na statcích klášterních, manové hradu Šaumberku a kláštera třebíčského, stejně jako svobodní mlynáři na panství třebíčském a dvořáci, kteří nějakým způsobem upadli postupně v příkázanost vrchnosti.

Samostatnou skupinou jsou dvořáci šlechtici, kteří měli odlišné právní postavení a patří mezi drobnou šlechtu sedící na osvobozených selských usedlostech (bez povinnosti zbrojné a bez práva zápisu do zemských desk).

Další částečně svobodné vrstvy obyvatelstva

Nápravníci, manové

Od 12. století proniká do českých zemí manská soustava (vyplývá z „německého práva“). Králové, šlechta či duchovenstvo propůjčují část svého majetku (léno) nižším šlechticům i nešlechticům za smlouvenou službu. Dochází tak ke zřizování drobných statků kolem hradů či klášterů, které jsou dány uživateli v „manství“ čili „nápravu“ s tím, že je povinen vykonávat pro hrad službu, nejčastěji zbrojnou. Takový držitel, nápravník, většinou nic ze statku neplatí (nebo se kombinuje služba a plat, někdy se mění způsob flexibilně dle potřeb a doby), majetek může darovat, prodávat nebo dědit (samozřejmě se souhlasem vrchnosti) pod podmínkou zachování služby ke statku vázané, případně se úplně ze služby vyplatit úrokem. Soudní příslušností spadá jako držitel nedeskového majetku pod komorní soud. Mnoho svobodníků a zemanů se nechalo výhodami tohoto systému lákat, ostatně velké nápravnické statky osazeny drobnou šlechtou se ani nijak výrazně od svobodníků či zemanů neliší.

Postupem času se do 17. století systém obrany a válčení změní a vzniká finanční povinnost obyvatel se spolupodílet na válkách svého pána, který si za tyto prostředky najímá námezdní vojsko. Nápravnický poměr se přežívá a nápravníci postupně zpravidla přecházejí zpět v poddanství (v případě nápravníků zřízených církevní vrchností výhradně), přičemž se ale vinou různých rozvrátů a následné nepřehledné situace některým podaří (občas i se souhlasem vrchnosti) vymanit úplně, a tato nejspíše velmi malá skupinka pak definitivně splyne se svobodníky zápisem do zemských desk. Obnovení zřízení zemské (1627-28) již považuje svobodné dědičné nápravníky za definitivně se svobodníky slité. Nápravníkům jako vzpomínka na minulost zůstává tedy nanejvýš specifické příjmení „Nápravník“.

Dvořáci

Dvořáci se vyvinuli zejména na Moravě v 15. století. Dílem pochází ze svobodníků, co se upsali (přikázali) vrchnosti, dílem z propuštěných poddaných. Technicky jde stále o výsadní poddané, kteří také zajišťují vrchnosti službu nebo odvádějí roční plat. Statkem ani osobou svobodní nejsou až na menší skupinu „svobodných dvořáků“. Ti skutečně mají majetek evidován v zemských deskách, požívají i některých práv (šenku či lovu) a nespádají pod komorní, ale zemský soud. Stejně jako některým nápravníkům, se postupem času i některým dvořákům podařilo vyprostit z vrchnostenského jha i se statkem úplně a stát se tak svobodníky. Jako vzpomínku si rody často nesou příjmení „Dvořák“.

Chodové a Králováci

Další specifickou skupinou podobnou dvořákům, ale povahou služeb blízkou nápravníkům, jsou Chodové a Králováci (královští svobodní sedláci, potomci německé kolonizace v šumavském Královském hvozdu). Jde výhradně o poddané krále (vyskytují se jen na jeho půdě), kteří jsou zproštěni roboty a za hlídání pomezí (zvláště jihozápadní hranice) obdarováni výsadami, např. honby nebo rybolovu. Postupem času se i jejich funkce stala bezpředmětnou, takže místo služeb platili plat královské komoře, které jako královští poddaní podléhali, a kterou byli dokonce v případě potřeb dávání do zástavy. I díky nim právě vzniklo ono mylné povědomí v tom, že svobodníci jsou také královi poddaní, a z toho vyplývající a již zmíněné přehmaty s prodejem svobodníků v druhé polovině 16. století.

Svobodní rychtáři

V 15. a 16. století platí vedle svobodníků, nápravníků a dvořáků svobodnickou berní, vypravují vojska a poskytují potah také svobodní rychtáři, o jejichž způsobu vzniku se toho moc neví. Osobně jsou většinou poddáni, ale privilegia mají blízká svobodným sedlákům. Rychtáři jsou osazováni králem, vrchností či církví na jejím majetku, aby vykonávali pravomoc nad městem či vsí. Drželi četné výsady, například vlastní i kus svobodné země, platí pouze zemské berně, mohou provozovat svobodné krčmy, řeznické krámy, mlýny, mají právo honu, rybolovu i vlastnění poddaných. Byli povinni udržovat pořádek ve svěřené oblasti, dbát na dobrou správu, v případě potřeby i soudit a často měli i nápravnickou povinnost. Rychtářství bylo jak dočasné, tak dědičné, se souhlasem i prodejné.